

FAKTA *Jordbruk*

Sammanfattar aktuell forskning vid SLU • Nr 9 1998

Per Abrahamsson

Hönshållning med rastgårdar och tuppar

- Utevistelse minskar fjäderplockningen. Orsaken är troligen en kombination av större utrymmen och att "plockbehovet" kan tillfredsställas av sand och snö.
- Tuppar gjorde hönorna lugnare, och minskade därmed hackskadorna på kammar och huvuden.
- Risken för salmonellasmitta från fåglar och smågnagare minimeras genom tak över rastgården, finmaskigt hönsnät samt klättringshinder vid marken.
- Utevistelse berikar hönsens närmiljö, och gör skötseln trevligare.

När luckorna till hönsgården öppnas skyndar sig hönsen ut.

Ute i rastgården flockas hönsen i solskenet.

Foto: Britt-Mari Rabb

Att hålla höns lösgående på golv i stora grupper har visat sig vara förenat med en hel del problem. Sedan den nya djurskyddslagen antogs 1988 (se faktaruta) har allt fler av landets värphöns börjat hållas på golv i stora grupper, istället för i burar som hittills varit det absolut vanligaste.

Stress hos frigående höns

Både våningssystem (som Marielund och Voletage) och lågbeläggnings-system (som Jansen och Fienhage) har använts. I båda typerna av system har man emellanåt fått stora problem med kannibalism och fjäderplockning.

Stress, p.g.a. de för hönsen onormalt stora grupperna i kombination med en karg närmiljö, anses vara en bidragande orsak till dessa beteenden. Ett golvsystem med sittpinnar, ströbädd och redan är visserligen betydligt mer varierat än en vanlig värphönsbur, men kan ändå inte jämföras med den miljö vildhönsen ursprungligen kom ifrån.

Hönshuset

FAKTARUTA

Studien utfördes i ett nybyggt höns hus (24x68 m), inrett med ett s.k. lågbeläggnings-system. I byggnaden fanns två helt separata avdelningar, vilka var och en hyste ca 5 000 höns med en beläggning av 6,5 höns/m².

Mer ingående studier gjordes i den ena avdelningen. Denna var uppdelad i åtta boxar med ca 620 höns per box, där hönsen i hälften av boxarna inte hade tillgång till någon rastgård. Hönsen i de andra fyra boxarna hade tillgång till utevistelse i rastgårdar under tak. I dessa fanns ett 5 cm tjockt lager sand. I varje utebox fanns en öppning mot rastgården (120 cm bred, 45 cm hög), som öppnades och stängdes manuellt. I två av "uteboxarna" och i två av "inneboxarna" fanns 6 tuppar per box.

Runt den täckta rastgården fanns ett finmaskigt hönsnät, maskstorlek 1,9 cm, som dessutom var nedgrävt 20 cm i marken. Närmast marken fanns också en 50 cm hög, rostfri plåt för att minska risken för att smågnagare klättrade på nätet.

Djurskyddslagen

FAKTARUTA

Lagen, som föreskriver att alla djur ska kunna utföra sina naturliga beteenden, tolkas som att konventionella värpburar ej kan tillåtas. För närvarande gäller dock ett dispensförfarande där befintliga buranläggningar som klarar högt ställda djurskydds krav kan få dispens under en begränsad tid.

Närmare naturen med rastgårdar....

För att berika hönsens miljö kan man ge dem tillgång till en rastgård utomhus. Utevistelse är också ett villkor för att få ansluta besättningen till KRAV. I detta fall måste rastgården vara bevuxen med gräs eller någon annan vegetation.

Risken för salmonellasmitta ökar dock om främmande fåglar och gnagare lätt kommer in till hönsen. För att förhindra detta, men ändå ge hönsen lite mer frihet kan man anlägga rastgårdar i direkt anslutning till hönshuset, täcka dem med ett tak, och klä dem med ett så finmaskigt nät att fåglar och smågnagare ej kommer in till hönsen. Då kan hönsen visserligen inte gå i gröngräset, men de får istället en stor "sandlåda" att krasa i.

...och tuppar

Bland vilda höns består flockarna i allmänhet av mellan 5 och 15 indivi-

der, varav 2 eller 3 tuppar. I modern äggproduktion på golv är flockarna mycket större och de består vanligen av bara hönor. Det finns dock tecken på att tuppar kan ha en lugnande inverkan på hönorna.

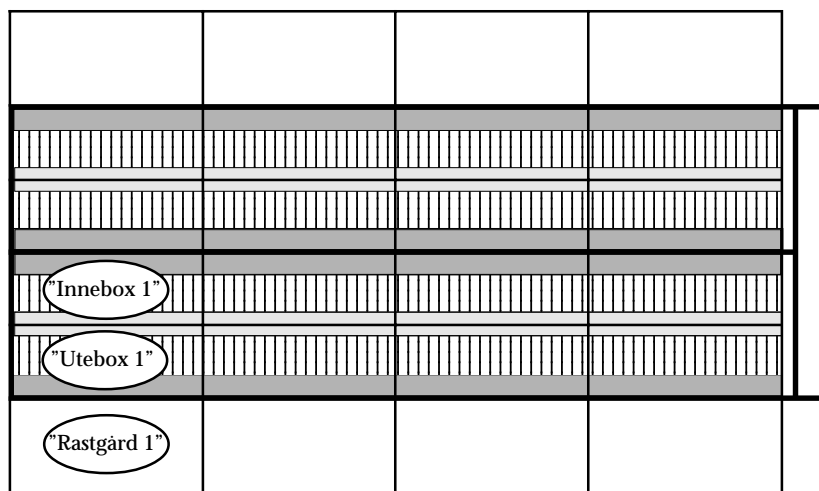
I det följande redovisas en studie vid ett mellansvenskt hönseri där man i praktisk drift har kunnat studera effekter på djurens produktion och hälsa i hönsgrupper med tuppar, och med tillgång till en rastgård med sand.

Studien baseras på en produktionsomgång där hönsen sattes in under hösten, vid 16 veckors ålder. Hönsen fick vistas på spaltgolv en tid innan de gavs tillgång till ströbädd och eventuell rastgård. En utförligare beskrivning av försöksupplägningen ges i figur 1 och i faktarutan intill.

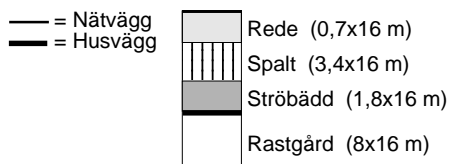
Få ägg utanför redena

P.g.a. redenas konstruktion kunde inte äggproduktionen registreras per box, utan endast den totala produktionen för hela stallavdelningen. Denna var 80% värpning från 20 till 80 veckors ålder vilket motsvarar ca 20,5 kg ägg per insatt höna eller 50,9 g ägg per foderdag. Detta får betecknas som ett acceptabelt resultat.

Antalet golvägg registrerades separat för varje box och var väldigt litet, under en halv procent. Ingen skill-

FIGUR 1. Skiss över hönshuset. Mer utförliga uppgifter om hönshuset och försöksupplägningen finns i faktarutan intill.

nad kunde noteras beroende på tuppar eller utevistelse. I rastgårdarna värptes färre än ett ägg totalt per vecka. Denna mycket låga siffra berodde säkerligen till stor del på att hönsen släpptes ut sex timmar efter att ljuset tändes inomhus, så att de flesta hönsen hade värpt långt innan de fick komma ut.

Fler hönor gick ut efter hand

Anteckningar om hönsens utnyttjande av rastgårdarna fördes under hela produktionsperioden fram till slakt. De släpptes ut första gången vid 24 veckors ålder. I början var de mycket försiktiga med att gå ut. Klimatet var ju inte heller det bästa; november månad och ganska kallt.

När temperaturen sjönk under 5 minusgrader släpptes inte hönsen ut. De lärde sig dock ganska snabbt var luckorna fanns och en grupp om ca 50 höns stod varje dag innanför var lucka och väntade när tidpunkten för utsläpp närmade sig. Efter lucköppningen rusade dessa genast ut. Snabbt följde ytterligare höns med ut och efter ca 5 minuter var de flesta hönsen ute.

Från att endast ca 30 hönor per box var ute samtidigt vid 26 veckor (dvs. 5%), ökade antalet till ca 250 per box vid 58 veckors ålder (42%). Betydligt fler höns var ute samtidigt under soliga vindstilla dagar, jämfört med när det var molnigt och blåsigt.

Det gick ej att bestämma hur stor andel av hönorna som gick ut, endast hur många som var ute samtidigt.

Försiktigare tuppar

I den avdelningen som följdes upp mer ingående gick först inga tuppar ut. Vid 45 veckors ålder lyfte man ut två tuppar därifrån. De rusade genast in, men en av dem hade upptäckt denna nya värld och var senare ofta ute. I parallellavdelningen däremot var det betydligt vanligare att tupparna gick ut. Ofta var flera tuppar från samma box ute samtidigt.

Hönsen krafsade mycket i sanden och även i en snödriva som blåste in genom nätet under vintern. En hel del snö åts. Djuren flockades i den

Foto: Britt-Mari Rabb

FIGUR 2. Under vintern fick hönsen gå ut om det var varmare än fem minusgrader, och de krafsade gärna i snödrivorna.

solbelysta delen av rastgården (se figur 2).

Stabila revir

Vid 63 veckors ålder togs nätväggarna bort över rederna för att även "innehönsen" skulle få tillgång till rastgårdar. På det viset blev det fyra boxar istället för åtta, två med tuppar och två utan. Detta gjordes i parallellavdelningen vid 59 veckors ålder och i båda avdelningarna fungerade det utmärkt. Tupparna höll sig i sina gamla revir, medan en del hönor flyttade över till utesidan under dagarna. När kvällen kom var dock hönsen jämnt fördelade igen. Troligen hade de då sökt sig tillbaka till sin invanda omgivning.

Dålig isolering kan ge fotbölder

Vid 35 och 55 veckors ålder bedömdes djurens yttre. Från varje box fångades 25 slumpmässigt utvalda hönor in, liksom tre eller fyra tuppar där sådana fanns. Inga större skillnader mellan grupperna kunde noteras vid 35 veckors ålder. Den enda signifikanta skillnaden vid den åldern var att hönorna i utegrupperna hade smutsigare fötter. Detta berodde dock inte på utevistelsen, utan på att det var januari månad och flera minusgrader utomhus. Ströbädden längs den yttre väggen blev därför betydligt blötare och kladdigare än den inre ströbädden som innegrupperna hade tillgång till. Denna skillnad hade försvunnit vid 55 veckors ålder, men då befanns hönsen i utegrupperna ha något mer fotböl-

der, troligen orsakade av den tidigare blöta ströbädden. Ordentlig isolering är alltså av högsta vikt vid hållande av golvhöns.

Tuppar gör hönorna lugnare

Inte vid någon av bedömningarna noterades hackskador kring kloaken, vilket annars kan vara ett problem vid golvhönshållning och leda till kannibalism. Kloackhackning är ett utslag av nyfikenhet hos hönsen, där särskilt höns som lägger golvvägg blir hackade i och kring kloaken just när de värper. Tillräckligt många och tidig tillgång till rederna är följaktligen viktigt för att förhindra både kloackhackning och golvväggsvärpning.

En helt annan typ av hackskador är hack riktade mot kammen och hönsens huvud. Dessa är orsakade av aggressiva hack från andra hönor. Här visade det sig att tupparna hade en gynnsam inverkan, det var nämligen signifikant färre hack på hönorna i grupperna med tuppar. Detta trots att det endast fanns en tupp per ca 100 hönor. Tupparna verkade alltså ha en lugnande effekt på hönsen i detta avseende.

Bättre befjädring hos utehöns

Vid 55 veckors ålder hade hönsen hunnit bli ganska slitna och plockade, dock inte sämre än golvhöns brukar vara vid denna ålder. Ingen effekt av tupparna kunde ses, men däremot hade utehönsen bättre befjädring än innegrupperna. Orsaken var troligen en kombination av mer plats (utehönsen hade tillgång till större

yta under eftermiddagen) och på att utehönsen hade en något mer varierad närmiljö, och kunde tillfredsställa sitt "plockbehov" på sand och snö. Tupparna var genomgående bättre befjädrade än hönorna, med undantag av deras stjärtar, som hade blivit ordentligt slitna.

Dödligheten

Dödligheten var låg fram till 74 veckors ålder, totalt 5,0%. Därefter ökade den drastiskt till 8,9% vid 80 veckor. Inga speciella symptom kunde iakttagas, men de höns som obducerades visade sig ha äggledarinflammation.

Stor skillnad mellan omgångar kan förväntas

Denna studie gjordes under en enda produktionsomgång och med en enda hybrid. I fleråriga studier skulle man säkert notera en stor variation mellan omgångar. Så har det varit med andra inhysningssystem, särskilt på golv.

Insättningen skedde i den här studien på hösten, den minst lämpliga årstiden om man vill att hönsen skall vänja sig vid att gå ut. Vidare hölls hönsen inomhus till förhållandevis

hög ålder. Dessa omständigheter kan ha bidragit till att andelen höns som gick ut var ganska liten.

I nästföljande produktionsomgång användes en helt annan hybrid. Redan strax efter insättning noterades betydande skillnader gentemot den omgång som ingick i försöket, främst rörande hönsens beteende. Dessa senare höns var nämligen betydligt lugnare redan från början.

Sammanfattningsvis kan man ändå dra slutsatsen att både tuppar och utevistelse har en positiv effekt på värphönsen. Även en så liten andel tuppar som en per 100 hönor kan visa sig ha en god effekt på hönsens beteende. Med fler tuppar kanske hönsen blir lugnare, men då kan man istället riskera att tupparna slås, och det kommer också att gå åt totalt mer foder till hela flocken.

Fler arbetsmoment, men trevligare arbetsmiljö

Utevistelsen har en klart god effekt på hönsens befjädring. Vissa nackdelar gentemot att hålla hönsen inomhus finns dock. Det blir ett extra arbetsmoment att släppa in och ut,

såvida man inte har automatisk styrning av luckorna. Det kan också bli svårare att hålla värmen i huset under den kalla årstiden om hönsen får gå ut.

Jämfört med utevistelse i vanliga rastgårdar ger de täckta rastgårdarna en betydligt högre säkerhet mot salmonella och andra sjukdomar. De som skötte hönsen uppskattade att se hönsen springa och flaxa utomhus, vilket också gav en stor arbetsglädje.

Ämnesord

Värphöns, rastgård, tupp, fjäderplockning, hackning

AgrD *Per Abrahamsson* var tidigare forskare vid SLU, institutionen för husdjurens utfodring och vård, avdelningen för fågel, Funbo-Lövsta forskningscentrum, 755 97 Uppsala. Han arbetar för närvarande vid länsstyrelsens lantbruksenhet i Skåne län.

Projektet bekostades av Statens Jordbruksverk. Ett stort tack till Sören och Britt-Mari Rabb för all hjälp med insamlande av försöksdata.

Ansvarig utgivare:
Redaktör:

Bruno Nilsson, SLU, JLT-fakulteten, Box 7070, 750 07 UPPSALA
David Stephansson, SLU Informationsavdelningen, Box 7077, 750 07 UPPSALA
Telefon: 018-67 14 92 • Telefax: 018-67 35 20 • E-post: David.Stephansson@info.slu.se
www.slu.se/forskning/fakta/

Internet:

Prenumeration och distribution:

SLU Publikationstjänst, Box 7075, 750 07 UPPSALA
Telefon: 018-67 11 00 • Telefax: 018-67 28 54 • E-post: Inger.Blomstedt@service.slu.se
340 kronor + moms (även lösnnummerförsäljning)

Pris:
Tryck:

SLU Reproenheten, Uppsala
ISSN 1403-1744 © SLU 1998

